

Advies Onroerend Erfgoed Parochiekerk Heilig Kruis, Gent, Sint-Amandsberg

In navolging van het plaatsbezoek op 1 september 2016 brengt Onroerend Erfgoed het volgende advies uit.

De parochiekerk Heilig Kruis is opgenomen op de vastgestelde Inventaris van het bouwkundig erfgoed met onderstaande omschrijving. De kerk is niet beschermd als monument of is niet opgenomen in een beschermd dorpsgezicht.

De parochiekerk Heilig Kruis, gelegen aan het Heilig-Kruisplein in de wijk Westveld, werd opgericht in modernistische stijl in 1963-65 naar ontwerp van architect Paul Van Maele (Sint-Amandsberg). De kerk op het rechthoekig perceel is omgeven door beplante grasperken.

Historiek en context

De moderne Heilige-Kruiskerk werd opgetrokken in de wijk Westveld. Tot in de tweede helft van de 19de eeuw was Sint-Amandsberg in hoofdzaak een land- en tuinbouwgemeente. In aansluiting met de nieuw aangelegde burgerwoonwijk op de Heirnis te Gent werd ook de Heirniswijk op grondgebied Sint-Amandsberg geürbaniseerd begin 20ste eeuw. Vlakbij, ten noorden van de Dendermondsesteenweg werd de Heilig-Hartkerk in 1877 tot zelfstandige parochiekerk verheven. De onvruchtbare velden Heyvelt en Westvelt werden pas in de 20ste eeuw aantrekkelijk als woonplaats. Door de gestadige bevolkingsaanwinst werden drie nieuwe parochies opgericht: de parochie van Onze-Lieve-Vrouw van de Oude Bareel opgericht in 1928, de parochie van Sint-Bernadette in 1949 en van het Westveld in 1957.

In 1959 werd een ontwerpwedstrijd uitgeschreven door de toenmalige kerkfabriek van het Heilig Kruis voor de bouw van een nieuwe kerk. De bouwstijl was vrij maar de inwendige atmosfeer moest convergeren naar het altaar. Architect Paul Van Maele werd gekozen als laureaat. Het ontwerp en de inrichting van de nieuwe kerk werden nog tijdens de bouwwerken gewijzigd naar de richtlijnen van het Tweede Vaticaans Concilie. De definitieve bouwplannen dateren van 1962 (bouwvergunning van 15 april 1962). De werken werden toegewezen aan aannemer Peynsaert en zonen uit Aalst. De eerstesteenlegging vond plaats op 30 juni 1963. Op 4 juli 1965 werd de kerk ingewijd door de Gentse bisschop Léonce Van Peteghem. Aan de westzijde van de klokkentoren herinnert een gedenksteen de oprichting van de kerk.

Architectuur

De plattegrond ontvouwt een grote, rechthoekige bidruimte met aan de westzijde het uitspringende en overluifelde inkomportaal en een nagenoeg vrijstaande betonnen campanile ten noordwesten, aan de noordoostzijde een rechthoekig uitgebouwde sacristie en een, volgens het bouwplan lokaal voor de misdienaars. In de crypte onder het koor is een weekkapel ondergebracht. De georiënteerde zaalkerk onder plat dak is opgetrokken uit gewapend beton met een bekleding van witsteen op een plint van gebouchardeerde blauwe hardsteen.

Het vooruitgeschoven centraal westportaal op bordes is overdekt met een sterk uitstekende betonnen luifel. Ter hoogte van het inkomportaal is in de westgevel een grote glaspartij aangebracht met kleurrijk glas in lood gevat in vijf betonnen ramen. De ten noordwesten aangebouwde betonnen klokkentoren bevat bovenaan een open constructie met drie klokken vervaardigd door het atelier Sergeys (Leuven), met een eenvoudig metalen torenkruis op het plat dak. De voorts vrij gesloten noord- en zuidgevels worden geritmeerd door smalle hoge vensters met gelijkaardig glas in lood. De noordgevel wordt gemarkeerd door drie licht uitspringende uitbouwen van de geïntegreerde biechtstoelen. De lagere sacristievleugel met zijportaal in de uitbouw aan de noordoosthoek vertoont dezelfde vormgeving. De recht afgesloten koorgevel wordt gemarkeerd door een half vrijstaand sculpturaal uitgewerkt en hoger opgetrokken betonnen element ter hoogte van het altaar. Horizontale vensterregisters met glasramen verlichten de weekkapel in de crypte.

Interieur

De vloer is gedekt met travertijn. De zijwanden zijn met houten planken bekleed. In de met houten beplanking afgewerkte noordwand zijn drie biechtstoelen ingebouwd, afgesloten met gordijnen. De zoldering met ingewerkte verlichting is ten behoeve van de akoestiek uitgewerkt in de vorm van een geplooid blad dat tussenin de overwelfende betonbalken telkens wordt herhaald. De non-figuratieve kleurrijke glas-in-loodramen werden gemaakt door glazenier Michel Martens, verschillende glasramen vermelden de namen van de schenkers.

Mobilair. Beeldhouwwerk: het houten kruisbeeld aan het hoofdaltaar en de twee flankerende engelfiguren zijn gebeeldhouwd door Albert D'Havé (Eeklo), geplaatst in 1974. Kruiswegtaferelen in reliëfpanelen in gips. Het hoofdaltaar, verwijzend naar een grafspelonk, is vervaardigd door beeldhouwer Maurice Witdouck (Lovendegem). Het orgel, afkomstig van het klooster van Onze-Lieve-Vrouw Visitatie van Dendermonde, is aangekocht in 1982. Betonnen doopvont met koperen deksel.

Uit de gesprekken met de kerkfabriek en de stad Gent blijkt dat de kerk ontwijd zal worden en dat op termijn naar een gedeeltelijke of volledige nieuwe inbreng voor deze kerk zal moeten gezocht worden.

Aangezien de kerk opgenomen is op de Inventaris van het bouwkundig erfgoed kan voor de nieuwe bestemming van het pand afgeweken worden van het huidig BPA. In dat kader verleent Onroerend Erfgoed advies voor de zonevremde functiewijziging. In het Besluit van de Vlaamse Regering van 28 november 2003 tot vaststelling van de lijst van toelaatbare zonevremde functiewijzigingen staat het volgende:

Art. 10. Met toepassing van artikel 4.4.23 van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening kan een vergunning worden verleend voor het geheel of gedeeltelijk wijzigen van het gebruik van een gebouw of gebouwencomplex, voorzover aan al de volgende voorwaarden voldaan is:

1° het gebouw of gebouwencomplex is opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed (vermeld in artikel 4.1.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013);

2° de voorzetting van de vroegere functies blijkt niet haalbaar of garandeert de duurzame leefbaarheid van het gebouw of gebouwencomplex niet;

3° de nieuwe functie laat de erfgoedwaarde ongeschonden of verhoogt ze;

4° de entiteit van het agentschap Ruimte en Erfgoed van het Vlaams Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, die met zorg voor het onroerend erfgoed belast is, brengt een gunstig advies uit over de aanvraag. Ze spreekt zich minstens uit over de in 1°, 2° en 3° vermelde voorwaarden.

Om een gunstig advies te verkrijgen voor deze zonevremde functiewijziging zal bij herbestemming concreet rekening gehouden moeten worden met de erfgoedwaarden zoals omschreven in de tekst van de Inventaris bouwkundig erfgoed. Het gedeeltelijk of volledig herbestemmen van de kerk is mogelijk op voorwaarde dat de erfgoedwaarden behouden, geherwaardeerd of versterkt worden en de draagkracht van het gebouw niet overschreden wordt.

De volgende randvoorwaarden dienen hierbij in acht genomen te worden:

-de bestaande structuur, het volume, het gabarit, het exterieur,... van de kerk zijn nog volledig origineel en moeten behouden blijven

-het voorzien van bijkomende gevelopeningen kan slechts uitzonderlijk en heel beperkt toegestaan worden

-de originele interieurelementen moeten behouden blijven, zoals ruimtelijke structuren, vloeren, glasramen, plafond, meubilair,... Aangezien het gebouw als een geheel ontworpen is, moeten alle elementen die deel uitmaken van het origineel concept behouden blijven. Het houten kruisbeeld achter het altaar, het orgel en de kleuren van het interieur (geometrische patronen in bruin en roze tinten) zijn niet origineel en kunnen uit het gebouw verwijderd worden of aangepast worden.

-indien noodzakelijk voor de functie kan bekeken worden of aan de buitenzijde voorzetsramen kunnen geplaatst worden

-indien structuren of volumes in de kerk ingebracht zouden worden, moeten deze omkeerbaar zijn, geen afbreuk doen aan de ruimtelijkheid van het kerkvolume en rekening houden met de meubels en de bijzondere afwerking van het interieur.

Graag verwijzen we naar de website van het CRKC (Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur), waar talrijke voorbeelden voor neven- en herbestemmingen van kerken in Vlaanderen opgenomen zijn.